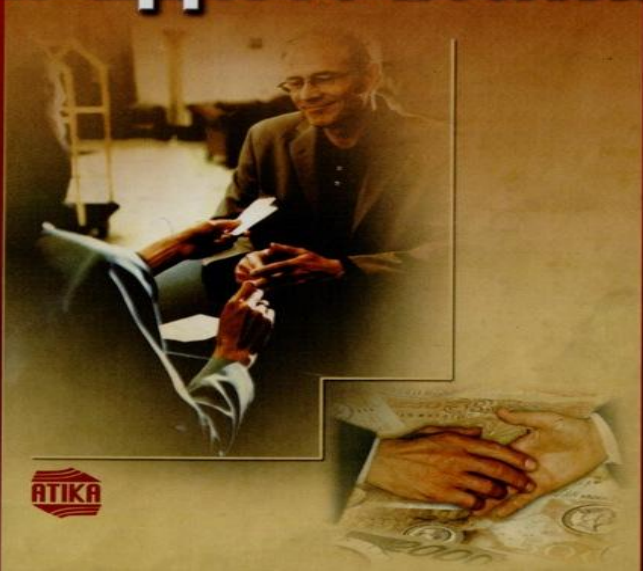

Правове регулювання кредитних відносин

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ

Виконала:

студентка групи ПБ – 35

Березнюк Ірина

План

- *Поняття, призначення і види кредиту.*
- *Поняття та елементи кредитних правовідносин.*
- *Правова природа кредитного договору.*

I. *Поняття, призначення і види кредиту*

- Важливе місце у фінансовій системі України посідає кредит

КРЕДИТ – важливий інститут, за допомогою якого держава здійснює мобілізацію та перерозподіл тимчасово вільних коштів і контроль за правильним їх використанням. Кредит сприяє підвищенню ефективності економіки, забезпечує перелив капіталу, стимулює грошовий обіг та є важливим інструментом державного регулювання економікою.

В процесі кредитування виникають відносини з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів підприємств, організацій, бюджету та населення, використання яких відбувається на умовах повернення для задоволення економічних і соціальних потреб держави.

Кредит як інститут, що включається до фінансової системи держави, виконує емісійну, розподільчу і контрольну функції:

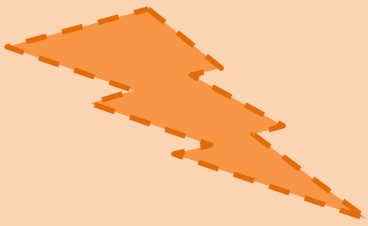
Емісійна функція здійснюється випуском і розміщенням цінних паперів. Ринок цінних паперів доповнює систему банківського кредитування і взаємодіє з нею. Нестача платіжних засобів в економіці може також покриватись за рахунок розширення комерційного кредиту.

Розподільча функція виявляється в процесі мобілізації та витрачання централізованих і децентралізованих фондів коштів, у розподілі та перерозподілі національного доходу між суб'єктами господарської діяльності.

Контрольна функція забезпечує нагляд за правильним і ефективним використанням коштів, що надаються клієнтурі банками, та поверненням їх у певні строки.

Види кредиту, що засвідчують відносини позики

- **Фінансовий кредит** – це кошти, які надаються банком резидентом або нерезидентом, кваліфікованим як банківська установа згідно з законодавством країни перебування нерезидента, або резидентами і нерезидентами, які мають статус не-банківських фінансових установ, згідно з відповідним законодавством у позичку юридичній або фізичній особі на визначений строк, для цільового використання та під відсоток.
- **Товарний кредит** – це товари, що передаються резидентом або нерезидентом у власність юридичним або фізичним особам на умовах угоди, що передбачає відстрочку кінцевого розрахунку на визначений строк та під відсоток.
- **Кредит під цінні папери, що засвідчують відносини позики** – це кошти, які залучаються юридичною особою-боржником (дебітором) від інших юридичних або фізичних осіб як компенсація вартості випущених (емітованих) таким дебітором облігацій або депозитних сертифікатів.

- У господарській діяльності використовуються такі форми кредиту:

Лізинговий кредит - це відносини між юридичними особами, які виникають у разі оренди майна і супроводжуються укладанням лізингової угоди.

Іпотечний кредит – це особливий вид економічних відносин з приводу надання кредитів під заставу нерухомого майна.

Інвестиційний податковий кредит — це така зміна сплати Податку, за якої господарюючому суб'єкту надається можливість протягом певного строку в певних межах зменшити свої платежі по податку з подальшою поетапною сплатою сум кредиту і нарахованих відсотків.

Бланковий кредит — це кредит, який надається банком у межах наявних власних коштів із застосуванням підвищеної відсоткової ставки надійним позичальникам, які мають стабільні джерела погашення кредиту і перевірений авторитет у банківських колах.

Споживчий кредит — це кредит, який надається тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам резидентам України на придбання споживчих товарів тривалого користування та послуг і який повертається в розстрочку, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору.

Консорціумний кредит - це кредит, який надається позичальнику банківським консорціумом такими способами:

- а) акумулюванням кредитних ресурсів у визначеному банку з подальшим наданням кредитів суб'єктам господарської діяльності;
- б) гарантуванням загальної суми кредиту провідним банком або групою банків. Кредитування здійснюється залежно від потреби в кредиті;
- в) зміною гарантованих банками-учасниками квот кредитних ресурсів за рахунок залучення інших банків для участі в консорціумній операції.

При характеристиці кредиту найбільш поширеною є класифікація кредитних операцій залежно від кредитора, у зв'язку з чим розрізняють *державний, банківський і комерційний* кредит

Державний кредит

надається державою іншій державі, а також юридичним чи фізичним особам. При цьому позичальником або кредитором виступає держава або місцеві органи влади. Формами державного кредиту є натуральні позики (наприклад, хлібні, цукрові), державні позики (облігації, скарбницькі зобов'язання) та інші кредитні документи.

Банківський кредит є основною формою кредиту і надається суб'єктам господарської діяльності усіх форм власності у тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором.

Банківський кредит – це економічні відносини з акумуляції кредитних ресурсів за рахунок статутних та інших фондів банків, коштів на депозитних рахунках, коштів в обігу та в міжбанківських розрахунках та інших грошових ресурсів, а також надання банками грошей (готівкою, безготівково) в позику юридичним та фізичним особам, державі.

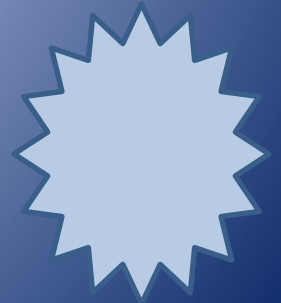
**Комерційний кредит –
це
товарна форма кредиту
між продавцями та
покупцями, коли останні
одержують товар з
відстрочкою платежу.**

- *Кредити, які надаються банками, за строками користування поділяють на: коротко-, середньо- й довгострокові*

Строк користування
короткостроковими кредитами
не перевищує 12 місяців,
середньостроковими — до 3
років, довгостроковими —
понад 3 роки.

За ступенем ризику кредити поділяють на:
а) стандартні;
б) з підвищеним ризиком.

За методами надання:
а) у разовому порядку;
б) відповідно до відкритої кредитної лінії;
в) гарантійні (із заздалегідь обумовленою датою надання, за потребою, із стягненням комісії за зобов'язання).

За строками погашення:
а) одночасно;
б) у розстрочку;
в) достроково (на вимогу кредитора або за заявою позичальника);
г) з регресією платежів;
д) після закінчення обумовленого періоду (місяця, кварталу).

Для реалізації кредитної політики, яка забезпечує функціонування суспільного виробництва, важлива роль у державі відводиться

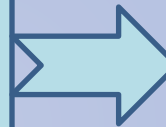
кредитній системі — сукупності кредитно-фінансових установ, які акумулюють вільні грошові капітали, доходи і надають їх у позичку — юридичним і фізичним особам, уряду, і тим самим реалізують кредитні відносини в державі.

ПОЛУЧИТЬ
КРЕДИТ

Кредитну систему України очолює Національний банк України, який здійснює систему заходів у кредитній сфері з метою регулювання грошового обігу. До кредитної системи України належать також комерційні банки та небанківські кредитно-фінансові установи, які повинні мати ліцензію Національного банку України для здійснення кредитування.

Банкам забороняється прямо чи опосередковано надавати кредити для придбання власних цінних паперів. Використання цінних паперів власної емісії для забезпечення кредитів можливе з дозволу Національного банку України.

Банки зобов'язані при наданні кредитів додержуватися основних принципів кредитування, у тому числі перевіряти кредитоспроможність позичальників та наявність забезпечення кредитів, додержуватися встановлених НБУ вимог щодо концентрації ризиків. Банки не можуть надавати кредити під відсоток, ставка якого є нижчою від відсоткової ставки за кредитами, які бере сам банк, і відсоткової ставки, що виплачується ним по депозитах.

Банки мають право видавати
бланкові кредити за умов
додержання економічних
нормативів. Надання
безвідсоткових кредитів
забороняється, за винятком
передбачених законом
випадків.

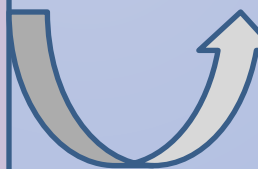
***У разі несвоєчасного
погашення кредиту*** або
відсотків за його
користування банки мають
право видавати наказ про
примусову оплату боргового
зобов'язання, якщо це
передбачено угодою.

Чинне законодавство також передбачає, що до функції Національного банку України належить те, що він виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування. Національний банк надає кредити комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам для підтримки ліквідності за ставкою не нижче ставки рефінансування Національного банку та в порядку, визначеному Національним банком (п. 1 ст. 42 Закону України “Про Національний банк України”).

II. *Поняття та елементи кредитних правовідносин*

Банківським кредитом покриваються як тимчасові, так і постійні потреби в додаткових обігових коштах. Відносини, що виникають між банками і клієнтами з метою одержання ними банківського кредиту, регулюються нормами права і називаються кредитними правовідносинами.

Можна визначити, що банківські *кредитні правовідносини* — це правовідносини, за яких позичальник зобов'язується повернути у встановлений строк позичкодавцю — кредитній установі одержану від нього таку саму суму грошей з відсотками.

• Кредитні правовідносини, як і решта правових відносин, передбачають наявність таких елементів, як суб'єкти, об'єкт і зміст

- Суб'єктами кредитних правовідносин можуть виступати з боку позичкодавця — лише кредитні установи, а з боку позичальника — підприємства, організації, громадяни.
- Об'єктом кредитних правовідносин є гроші в безготівковій формі або готівкою. Крім грошей, об'єктом комерційного кредиту можуть бути реалізовані товари, виконані роботи, надані послуги, щодо яких надана відстрочка (ст. 36 Положення НБУ “Про кредитування”).
- Під змістом кредитних правовідносин розуміються права й обов'язки їх суб'єктів.

- Зміст банківських кредитних правовідносин
знаходить основне виявлення в принципах
кредитування, до яких належать:

- забезпеченість
- строковість
- платність
- повернення
- цільовий характер

Принцип забезпеченості

кредиту має за мету захистити інтереси банку і не допустити збитків від неповернення боргу внаслідок неплатоспроможності позичальника. Кредити надаються під конкретні товарно-матеріальні цінності та витрати виробництва і забезпечуються заставою цих цінностей або продукцією, що надходить у заставу у міру її випуску.

Принцип строковості

означає, що кредит має бути повернений позичальником банку у визначений у кредитному договорі строк. Конкретний строк повернення кредиту залежить від цілей кредитування, розміру кредиту, платоспроможності позичальника.

Платність кредиту означає, що банк вимагає не тільки повернення одержаної позички, а й сплати певного відсотка за користування нею. Розмір відсоткових ставок, що встановлюється комерційними банками, залежить від різних факторів: строку й виду кредиту, ступеня його ризику для банку; темпів інфляції, попиту на кредит з боку підприємств; структури кредитних ресурсів конкретного банку, облікової ставки тощо.

Принцип повернення кредиту є основним принципом кредитних правовідносин і передбачає обов'язкове повернення його позичальником банку у визначений у кредитному договорі строк.

Цільовий характер
використання кредитів
передбачає, що позички
видаються на конкретні цілі
господарюючих органів,
передбачені кредитним
договором (ст. 9 Положення
НБУ “Про кредитування”).

*Отже, принципи
банківського кредитування
визначають основні
положення кредитного
механізму і спрямовані на
забезпечення ефективного
управління кредитом.*

III. Правова природа кредитного договору

Комерційні банки здійснюють кредитування підприємств та організацій на договірних умовах. Надання банківського кредиту оформляється укладенням кредитного договору, згідно з яким одна сторона — банк — зобов'язується передати другій стороні (позичальникові) на підставі кредитного плану і на певний строк суму грошей, а позичальник зобов'язується надавати банкові необхідне забезпечення кредиту, використовувати його на обумовлені цілі і повернути у встановлений строк та сплатити відповідні відсотки.

Кредитний договір є договором господарським, плановим, консенсуальним, платним. Слід відрізняти кредитний договір від договору позики за такими ознаками:

- 1) він завжди є плановим, кредит надається на підставі кредитних планів;
- 2) кредити повинні використовуватися за цільовим призначенням;
- 3) однією зі сторін у цьому договорі завжди виступає установа банку;
- 4) об'єктом договору є гроші, а кредит надається банками завжди за плату.

Відповідно до Положення НБУ “Про кредитування”, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 28 вересня 1995 р., кредитні договори укладаються в письмовій формі як складанням одного документа, підписаного кредитором і позичальником, так і обміном листами, телеграмами, телефонограмами, підписаними стороною, яка їх надсилає. Крім того, форма кредитного договору визначена в додатку до зазначеного вище положення.

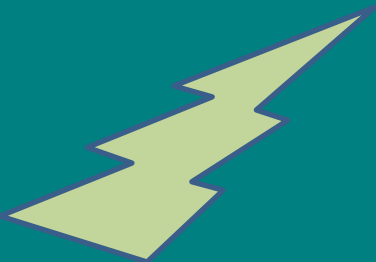

Кредитний договір є юридичним документом, який визначає взаємні зобов'язання і відповідальність між комерційним банком і клієнтом з метою одержання останнім кредиту. До умов кредитного договору належать: об'єкти кредитування; розмір кредиту; умови його надання та погашення; відсоткові ставки за користування кредитом та порядок сплати відсотків; умови здійснення банківського контролю за використанням коштів; способи забезпечення виконання зобов'язань за договором клієнтом; перелік розрахунків та відомостей, необхідних для кредитування; строк їх надання клієнту; майнова відповідальність за порушення умов договору тощо. Конкретний зміст зазначеного договору і перелік усіх його умов визначаються за згодою сторін.

Видана за кредитним договором сума грошей зараховується банком на кредитний рахунок, який відкривається в установах банку для обліку виданого кредиту.

- У банківській практиці перспективними формами організації кредитних відносин банку з позичальниками є кредитні лінії і овердрафт:

Кредитна лінія – це договір між банком і позичальником, відповідно до якого банк зобов'язується здійснювати надання клієнту кредиту впродовж певного часу в межах встановленого ліміту. Надання кредиту у вигляді кредитної лінії свідчить – про високій рівень довіри банку до позичальника і сприяє вдосконаленню ефективності кредитування, забезпеченню надійного партнерства між банком і клієнтами.

Кредит у вигляді овердрафта означає, що банк може сплачувати розрахункові документи клієнта на суми, що перевищують кредитний залишок на його рахунку. Між банком і клієнтом укладається договір про те, що клієнт має право в порядку і на умовах, встановлених у договорі, виписувати чеки на загальну суму, яка перевищує позитивний залишок на його рахунку. В разі відсутності коштів на чековому рахунку чек повинен бути сплачений за рахунок кредиту банку. Овердрафт (контокорент) застосовується з позичальниками, які характеризуються високим рівнем платоспроможності, і є найбільш ефективним та вигідним методом кредитування.

За кредитним договором юридичні права й обов'язки сторін — банків та клієнтури — неоднакові. У банку-кредитора фактично знаходяться всі права, а основним його обов'язком є надання кредитів різних видів. На клієнтові лежать в основному обов'язки, хоча позичальник може і відмовитися від укладення договору. Обов'язки клієнта: повернути в строк одержаний кредит, сплатити банку відсотки за користування кредитом, не ухилятися від банківського контролю, дотримуватися цільового використання одержаного кредиту, надати і гарантувати наявність забезпечення за договором на весь строк кредитування.

За порушення зобов'язань за кредитним договором сторони несуть відповідальність у вигляді стягнення неустойки і відшкодування збитків. При кредитуванні підприємств, організацій велике значення зміцнення кредитної дисципліни, яка має на меті своєчасне погашення кредиту і суворе додержання позичальниками всіх умов договору. В разі порушення кредитної дисципліни до клієнта можуть застосовуватися такі санкції: сплата банку підвищених відсотків з прострочених позичок; припинення кредитування з правом дострокового одностороннього розірвання договору; дострокове стягнення раніше наданих позичок зі сплатою штрафу, переведення на акредитивну форму розрахунків або надання додаткових гарантій.

*Відповідно до ст. 49
Положення НБУ “Про
кредитування” у
кредитних договорах
передбачається
відповідальність
позичальника за
несвоєчасне повернення
кредиту та відсотків за
його користування і банку
за несвоєчасне
перерахування валюти
кредиту у вигляді
стягнення пені, що
встановлюється за згодою
сторін.*

У кредитних договорах повинна передбачатись відповідальність позичальника за використання не за цільовим призначенням кредитів за рахунок кредитних ресурсів НБУ у вигляді стягнення з нього штрафу в розмірі не менш як 25 відсотків від розміру використаного не за призначенням кредиту у встановленому чинним законодавством порядку.

Комерційні банки зобов'язані у кожному випадку неповернення кредиту та нарахованих відсотків за користування кредитом вирішувати питання про стягнення заборгованості у встановленому чинним законодавством порядку, а у разі неможливості стягнення — порушувати у суді справу про банкрутство.

Отже, відносини, що виникають при укладенні кредитного договору, є специфічною формою взаємовідносин комерційного банку і клієнта, і хоч виникають за волевиявленням позичальників, мають грошовий характер, характеризуються нерівністю прав суб'єктів (банку й клієнта).

